

A köztünk élő Hantken

GÖRÖG Ágnes¹, SZENTE István² & SZENTESI Zoltán³

¹Hantken Miksa Alapítvány, ag.gorog@gmail.com; ORCID: 0000-0002-0910-8822

²ELTE Tatai Geológus Kert, szente@caesar.elte.hu; ORCID: 0000-0002-8679-8425

³Magyar Természettudományi Múzeum, Óslénytani és Földtani Tár, szentesi.zoltan@nhmus.hu, ORCID: 0000-0002-7019-5478

The Hantken living among us

Abstract

The study aims to present the Miksa Hantken Public Benefit Foundation, established to support palaeontological activities in Hungary and operating since 2005. In addition to commemorating the namesake, this paper aims at making known the activities of the foundation more widely than before, thus increasing the number of potential future sponsors and beneficiaries. In the time since the establishment of the foundation, and even more so in the research that underpins the present review, several previously unpublished data about HANTKEN have come to light. As a result, a list of photographs and works of art about HANTKEN has been compiled, and in several cases, it has been possible to clarify the circumstances in which the works of art were created.

Keywords: Hantken, palaeontology, research, activity, photograph, lithograph, sculpture

Összefoglalás

A tanulmány a magyarországi őslénytani tevékenység támogatására létrehozott és 2005 óta működő Hantken Miksa Közhasznú Alapítványt kívánja bemutatni. Célja a névadóról való méltó megemlékezés mellett az, hogy tevékenységét – a lehetséges jövőbeni támogatók és támogatottak számának növelése érdekében – a korábinál szélesebb körben ismertté tegye. Az alapítás óta eltelt időben, illetve még inkább a jelen visszatekintést megalapozó kutatás során számos korábban nem publikált, HANTKENNEL kapcsolatos adat került napvilágra. Ennek eredményeként összeállítottuk a HANTKENRŐL készült fényképek és művészeti alkotások listáját, és több esetben lehetőség nyílt ezek keletkezési körülményeinek tisztázására is.

Tárgyszavak: Hantken, őslénytani, kutatás, tevékenység, fénykép, litográfia, szobor

Bevezetés

Több mint 16 éve, 2005 nyarán az ELTE Óslénytani Tanszék oktatói közül GALÁ CZ András, GÖRÖG Ágnes, MAGYAR Imre, PÁLFY József és SZENTE István, valamint az akkor PhD-hallgató ÓSI Attila elhatározták, hogy alapítványt hoznak létre. Ennek a fő oka az egyetem súlyos anyagi helyzete volt. Az Óslénytani Tanszéknek juttatott pénzügyi keret az oktatás költségeire is csak szűkösen volt elegendő, a kutatási pályázatokon elnyert támogatási összegek elköltése a közbeszerzési eljárások miatt gyakran akár hónapokkal később tudott csak realizálódni. Az is számos alkalommal előfordult, hogy nem adtak engedélyt olyan eszközök beszerzésére sem, amelyek a pályázatban szerepeltek, vagy ha igen, akkor

a piaci árnál jóval drágábban lehetett volna csak beszerezni. A doktori iskola dologi kiadásainak kerete is rendkívül szűkös volt, nem fedezte a hallgatók kutatómunkájához szükséges eszközök és anyagok költségeit. A tanszéken tudományos munkát végző tudományos diákkörös, szakdolgozó vagy diplomázó hallgatók számára akkor nem volt lehetőség kutatási költség vagy például konferenciárésztvételi díj megpályázására. Az akkori gazdasági környezet adta kutatás-fejlesztési (K+F) pályázati lehetőségek és az az elképzelés, hogy alapítványként a kutatásokhoz várhatóan támogatókat lehet majd megnyerni, vezette a fent nevezetteket oda, hogy belevágjanak az elképzelés megvalósításába, az alapítványokra általában jellemző, valaki által adományozott nagyobb összegű alaptőke nélkül.

Az elhatározásból tett született, így 2005. június 2-án a Hantken Miksa Alapítványt (a továbbiakban: az Alapítvány) a minimálisan kötelező 100 000 Ft alaptőkével, GALÁCZ András egyetemi tanár (2006-tól 2009-ig tanszékvezető) mint alapító, GÖRÖG Ágnes mint a kuratórium elnöke, valamint ZBORAY Géza felügyelő bizottsági elnök, illetve HORVÁTH Ferenc és WEISZBURG Tamás felügyelő bizottsági tagok személyével, az ELTE TTK Pázmány Péter sétány 1/c. székhellyel, a cégbíróság nyilvántartásba vette. Az alaptőke felét támogatásként Roland WERNLI, a genfi egyetem professzora adományozta. Az első kuratórium tagjai MAGYAR Imre, ÓSI Attila, PÁLFY József és SZENTE István voltak. Az Alapítvány jellege nyílt, 2008-tól közhasznú, és 2021-től a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatalnál kutató intézményként is regisztrált.

A kurátorok és a felügyelő bizottsági tagok soraiban az évek során több változás történt: PÁLFY József helyett 2011-től LESS György, ÓSI Attila helyett TÓTH Emőke vállalta el a tisztséget. A legnagyobb változások a 2020–21. években álltak be – személyi jellegű okok miatt – az Alapítvány eddigi történetében. 2020-tól a felügyelő bizottság összetétele: elnök WEISZBURG Tamás, tagok DULAI Alfréd és SZINGER Balázs. 2021-től TÓTH (MOHR) Emőke és MAGYAR Imre helyett FITOS Attila és SZENTESI Zoltán lettek kurátorok, továbbá ugyanezen évtől a székhely – az Alapítványnak nyújtott támogatás egyik formájaként – a kuratóriumi elnök lakása. Ezen változások ellenére az Alapítvány célja a megalapítás óta nem módosult: „Az Alapítvány célja új őslénytani tudományos kutatási eredmények létrehozásának, megismertetésének és gyakorlati alkalmazásának elősegítése, a hazai egyetemi szintű őslénytani képzés feltételeinek javítása, korszerűsítése a legújabb kutatási eredményeknek a tananyagba való naprakész beillesztésével és a gyakorlatban felgyülemlett tudásanyagának az oktatásba való közvetlen bekapcsolásával.” (részlet az Alapító okiratból, www.hantken.hu).

Jelen írásunkban szeretnénk bemutatni az Alapítvány tevékenységét, mit tettünk azért, hogy HANTKEN Miksa emlékét méltóképpen őrizzük, és nevét ismertté tegyük az őslénytannal nem foglalkozók körében is.

Az Alapítvány névválasztása: HANTKEN, a példakép

Az ELTE Őslénytani Tanszékére belépett már több mint 50 éve HANTKEN Miksa, az Őslénytani Tanszék első vezetője (1882-től 1893-ig, haláláig) életnagyságú gipsz mellszobra fogadja. Így volt ez 2001-ig a Ludovika épületében, azóta pedig az ELTE Lágymányosi Campus Déli Tömbjében. (A szobor még sok kiderítenivalót rejtő történetét lásd lentebb.) A szoborhoz elválaszthatatlanul kapcsolódik egy tárló, amelyben munkásságának egyes tárgyi emlékei (terepi jegyzőkönyvei, jegyzetei, kartonlap a foraminiferákat őrző fiolákkal és ezek rajzaival, valamint néhány fontosabb publikációja) láthatók. Ahhoz, hogy az Alapítvány névadója lett, természetesen nemcsak emlékeinek ez a materiális jelenléte vezetett,

hanem jóval inkább az, hogy életpályája és munkássága teljes összhangban van az Alapítvány célkitűzéseivel. Már évtizedekkel a tanszék élére való kinevezése előtt ebben a szellemben tevékenykedett. Ezt bizonyítja KOCH Antal visszaemlékezése is (KOCH 1894). KOCH, aki még egyetemi éve alatt, az 1860-as években ismerkedett meg HANTKENNEL, a következőket írta: „*most is gyönyörrel és hálával emlékszem vissza arra a szíves fogadtatásra, melyben lakásán részesített, s arra a kiváló jóindulatra és buzgóságra, a melylyel — dacára annak, hogy nem volt tanárom — a paleontológia elemeibe bevezetett*”(…), „*fáradtságot vett magának, hogy beavasson az általa követett kutatás minden módszereibe, és megismertesse velem a rendelkezésére álló egész irodalmat*”. KOCH kiemelte HANTKEN „*kiválóan közlékeny, oktatni szerető természetét, mely a tanári pályára oly hivatottá tette.*” Egyetemi oktatóként HANTKEN saját ősmaradványgyűjteményét ajánlotta fel oktatási célra. Az alkalmazott és alap kutatásban (szénbányászat, víz kutatás, geológiai térképezés, őslénytan, mikrofácies-vizsgálatok) szerzett több évtizedes tapasztalata alapján készítette el és állította össze a mai napig, azaz több mint 100 év múltán is korszerűnek számító gyakorlati anyagát a hallgatók számára (pl. KOCH 1894, MAJZON 1962, BOGSCH 1977, SZEITZ 2004, GÖRÖG et al. sajtó alatt).

Az Alapítványnak HANTKEN példája mellett volt egy másik szellemi előzménye is, a Hantken Kör. Ennek ötlete GÖRÖG Ágnestől származott, a megszervezésében a legnagyobb segítségére SZENTE István volt, a helyszínt az ELTE Őslénytani Tanszéke adta. A fő cél az őslénytan népszerűsítése volt, valamint az, hogy a hallgatók és kutatók számára a konferenciáknál kötetlenebb formában lehetőség nyíljon kutatási eredményeik bemutatására, illetve ötleteket kaphassanak a kollegáktól a folytatáshoz. Az első előadási napon, 2003 novemberében a tanszékvezető professzor MONOSTORI Miklós és akkori doktorandusza GULYÁS KISS Csaba adott elő. Az Alapítvány megalakulásától kezdve folytatta a Hantken Kör szervezését. Eddig összesen 100 előadási napon 83 előadó 127 előadása hangzott el. A Visszatekintés – paleontológuspályák című sorozatban eddig 19 paleontológus beszélt pályájáról, a találkozók nagy részéről videófelvétel is készült.

A névadó mint fotók és műalkotások tárgya

HANTKENről elsősorban minden bizonnyal a munkássága és hagyatéka jut a szakmabeliek eszébe, a hús-vér ember mivolta talán kevésbé. Ennek az is az oka, hogy mindössze egy kortársa, KOCH (1894) róla írt nekrológiájában és BOGSCH (1977) a halála után 84 évvel megjelent, különböző forrásokat felhasználva írt munkájában olvashatunk személyiségéről.

Amikor 2005-ben az Alapítvány létrejött, mindössze egyetlen fénykép, egy arckép volt közismert HANTKEN Miksáról, az, amely az emblémánkban is szerepel. Ezt a képet MAJZON (1962) publikálta először. Az arckép az idős, már ősz hajú és szakállú, fehér csokornyakkendő

HANTKENT ábrázolja jobbra tekintve, csaknem profilból (1. ábra, a). A kép alatt HANTKEN aláírása látható. Ugyanez a fénykép, csak tükrösképként (valószínűleg a nyomdában tükrözték), hasonlóan HANTKEN aláírásával jelent meg MAJZON Foraminifera-vizsgálatok című monográfiájában (MAJZON 1964). Az eredeti fényképet a Magyar Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Gyűjteményében őrzik és a www.kepkonyvtar.hu weboldalon mindenki számára hozzáférhető. Sajnos a kép készítésének idejét és készítőjét nem tudjuk, de valószínűleg az 1880-90-es években készülhetett.

Kevésbé ismert a HANTKENRŐL 1865-ben készült arckép (2. ábra, a–d). SCHRECKER Ignác (1834–1888) udvari fényképész a Magyar Tudományos Akadémia új épületének 1865. december 11-i avatására „Magyar Akadémiai Album. A Magyar Tudományos Akadémia megnyitásának emlékéül – 1865” címmel fényképalbumot állított össze. A tudós társaság minden tagjáról készített arcképet, és ezeket akadémiai osztályonként rendezte 110,5×12,5 cm-es ovális kivágatokként. HANTKEN az album utolsó oldalán a „VI. természettudományi osztály IV képlet” tábláján, a levelező tagok között található. A nevét hibásan Handtkennek írták. A kép eredetije a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest Gyűjteményében található (<http://www.kepkonyvtar.hu/?docId=64097>).

1881-ben Ellinger Ede és Testvére magyar királyi udvari fényképész műteremben az akadémikusokat megörökítő fényképsorozathoz természetesen az 1874 óta akadémiai rendes tag HANTKENRŐL is készíttettek felvételt. Ezen, a Budapest, Erzsébet tér 7. szám alatti műteremben (SZAKÁCS 1997) készült képen HANTKEN egy széken ül, jobb karját egy asztalon lévő könyvön nyugtatva. Sötét öltönyt és mellényt, fehér inget és fekete csokornyakkendőt visel. Megfigyelhetjük a fotón az öltözete kiegészítőjeként viselt korabeli férfi ékszereket, melyek egyben használati eszközök is voltak, nevezetesen a vastag óraláncot és a zsinóron lógó, összehajtott cvikkert (1. ábra, b). A fénykép a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményében található (<http://real-i.mtak.hu/2305/>).

A negyedik fényképre GÖRÖG Ágnes talált rá véletlenül 2021 szeptemberében, amikor a triász kutatásához ZSIGMONDY Vilmos pesti fúrásainak eredményei után keresett. CSATH Béla 2017-ben Annavölgy település honlapján (www.annavolgy.hu/banyaszat/zsigmondy_vilmos/zsigmondy_vilmos_annavolgyon.html) ZSIGMONDY Vilmosról megemlékező írásában közzétett egy kiváló minőségű, más forrásból még nem ismert fényképet HANTKENRŐL (1c. ábra). Ezt a fotót összehasonlítva az 1881-ben készülttel egyértelművé válik, hogy ez annak egy részlete.

Emiatt is fontos az az egésszalagos fénykép (2. ábra, c–d), amelyet 2011-ben a HANTKEN család Ausztráliában letelepedett ágának egyik tagja küldött el, az interneten megtalálva az Alapítvány egyik díjazottját, SÓRON András Szabolcsot. Mint a családtól megtudtuk, az Ausztráliában élő HANTKEN család HANTKEN Miksa bátyjának, a Firenzében elhunyt Johann Karl HANTKENNEK (1819–1890) a leszármazottja. Az ő fia volt Johann Heinrich Ritter HANTKEN VON PRUDNIK, aki Sziléziában született 1854-ben, de már a dél-

ausztráliai Adelaide városában halt meg 1909-ben. Ő volt az apja John Cambridge HANTKENNEK (1888–1946) és a nagyapja Gordon Lindsay HANTKENNEK (1920–2008), akinek az özvegye küldte el az eredeti fénykép és kartonpapír keretének digitális másolatát. HANTKENT a kép egy műtermi korlát és oszlop mellett állva, világos nadrágban és mellényben, magyar zsinóros felöltőben, bal karján átvetett köpennyel, jobbán sétapálcát és kalapot tartva ábrázolja. Maga a fénykép eredetileg a kartonlapra – amin egy dupla, íves vonal van – mint keretre hátulról lehetett felragasztva, alul és felül látszanak a ragasztás nyomok. A kartonlapon felül Maximilian Hantken Ritter v. Prudnik, alul Buda Pesth felirat áll, ezeket a kézirás alapján HANTKEN maga írhatta rá. A fénykép legalján ez olvasható: J. Homolatsch in Wien, illetve a fénykép hátoldalán a műterem címe: Mariahilfer Strasse No 55 im Apotheken Hause nächst der Kirche. Az épület ma is áll, ahol a fényképész, Josef HOMOLATSCH (1812–1888) 1864-ben megnyitotta Bécs első fényképész műtermét, amely csak 1871-ig működött (http://de.wikipedia.org/wiki/Photographische_Gesellschaft, https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Josef_Hommelatsch, <https://sparismus.wordpress.com/2017/12/12/josef-homolatsch-fotograf-in-wien-um-1863-johann-ritter-von-tischer-sektionsrat-und-generalinspektor-der-k-k-staatsbahnen/>). Ezen időszakban HANTKEN 43–50 éves volt és sok változás történt az életében. 1864-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. 1866-tól 1869-ig a Magyar Nemzeti Múzeum Természettudományi Társaságának az őre (=vezetője) volt, illetve 1867-ig a Pesti Kereskedelmi Akadémia oktatója, majd 1868-tól a magyar királyi Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium Földtani Osztályának a vezetője és a Természettudományi Társulat titkára lett. 1869-ben pedig a Magyar Királyi Földtani Intézet első igazgatójává nevezték ki (pl. KOCH 1894). A fénykép beállítása nem egy hivatalos alkalomból készített képre utal, valószínűleg kimondottan azért készíttette ezt a fényképet, hogy az Ausztráliában élő unokaöccsének, Johann Heinrich HANTKENNEK elküldje. Érdekes kérdés, hogy miért egy bécsi fényképésznek a városban elsőként, 1864-ben megnyitott műtermében örököltette meg magát egy nem hivatalos fényképpel, miközben Pesten már évtizedekkel korábban több tucat fényképész műterem működött (SZAKÁCS 1997, FARKAS 2021). Már 1841 nyarán, kevesebb mint két évvel azután, hogy a világ első fényképét elkészítették, Pesten két fényképészműterem is nyílt (SZAKÁCS 1989), azaz megvolt a lehetősége, hogy HANTKEN fényképet készíttessen magáról. Azt is láttuk, hogy még az egyik bécsi tartózkodása idején is elment egy fényképész műtermébe. Ez arra utal, hogy feltehetően több fénykép is készült HANTKENRŐL, és hogy nem idegenkedett a fényképezőgépek elé állni. Az Alapítvány egyik célja az esetleges még élő nem került fényképek felkutatása és nyilvántartásba vétele.

HANTKENRŐL a fényképek mellett egy gyönyörű, téglavörös színű litográfiát (1. ábra, d) is ismerünk, amelyet tévesen többen a magyar származású, az 1868-tól Bécsben

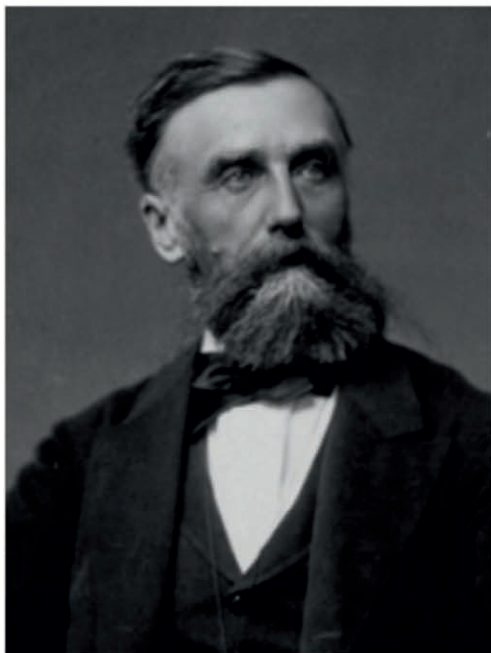

a

b

c

d

1. ábra. HANTKEN Miksáról készült művészeti alkotások. a) a MAJZON által 1962-ben közzétett fénykép, az 1880-as években vagy az 1890-es évek elején készülhetett, eredetijét a Magyar Természettudományi Múzeum Fotógyűjteményében őrzik; b) az ELLINGER Ede és Testvére cégnél 1881-ben készített fénykép a Magyar Tudományos Akadémia tagjairól készített fényképsorozatból, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye; c) a b) fénykép részlete, melyet CSATH Béla online írásában (<http://www.annavolgy.hu>) 2017-ben közzétette; d) a c) fényképrészlet alapján GIEHSZ Alfonz (vagy Alfons) által 1881–85 között készített litográfia, Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, Grafikai Gyűjtemény, ltsz. 6106)

Figure 2. Photographs and work of art about Miksa HANTKEN. a) photograph published by MAJZON in 1962, presumably from the years 1880s or early 1890s, the original one is deposited in the Photo Collection of the Hungarian Natural History Museum; b) photograph taken by the company ELLINGER Ede és Testvére (Ede ELLINGER and his brother) in 1881 for the photography series about the members of the Hungarian Academy of Sciences, deposited in the Department of Manuscripts & Rare Books, Library and Information Centre of the Hungarian Academy of Sciences; c) detail of photograph b) published online (www.annavolgy.hu) by Béla CSATH in 2017; d) lithograph taken by Alfonz (or Alfons) GIEHSZ between 1881 and 1885 based on photograph c), deposited in the Graphic Collection of the Hungarian Historical Gallery, Hungarian National Museum, inventory number 6106

2. ábra. HANTKEN Miksáról készült fényképek (a-d). a) HANTKEN Miksa 1865-ben, fényképezte SCHRECKER Ignác, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest Gyűjtemény; b) az a) kép SCHRECKER Ignác „Magyar Akadémiai Album. A Magyar Tudományos Akadémia megnyitásának emlékéül - 1865” utolsó oldalán; c-d) Josef HOMOLATSCH bécsi műtermében 1864-1871 között készült fénykép és hátoldala, az Ausztráliában élő HANTKEN család tulajdona

Figure 2. Photographs of Miksa HANTKEN (a-d). a) Miksa HANTKEN in 1865, the photograph was taken by Ignác SCHRECKER, deposited in Budapest Collection of the Metropolitan Ervin Szabó Library; b) photograph a) in “Magyar Akadémiai Album. A Magyar Tudományos Akadémia megnyitásának emlékéül - 1865” (Album of Hungarian Academy. In memory of the opening of the Hungarian Academy of Sciences - 1865); c-d) the photograph was taken by Josef HOMOLATSCH in Vienna between 1864 and 1871, and its backside, property of the HANTKEN family, Australia

dolgozó MARASTONI Józsefnek tulajdonítanak (pl. http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Hantken_Miksa_b%C3%A1nyam%C3%A9rn%C3%B6k.jpg). Ez valójában GIEHSZ Alfonz (vagy Alfons) (1850–1893) munkája, még az aláírása is olvasható HANTKEN bal karjánál. GIEHSZ többek között Eötvös Lorándról is készített könyvmotívot, amikor az 1860-as évek második felétől Pesten élt. Külön érdekesség, hogy *Budapesti Czim és Lakásjegyzék* alapján 1885–86-ban GIEHSZ a Király utca 15. szám alatt lakott, ahol a 66. számú házban HANTKEN 1876 óta élt (BOGSCH 1977). A litográfia felirata „Prudniki Hantken Miksa / m. kir. min. osztálytanácsos, kiadta Vereby Soma” (SZENDREI & SZENTIVÁNYI 1915, p. 569). Ezek alapján a kép 1868-ban vagy az után készült, ugyanis abban az évben kapta meg HANTKEN az osztálytanácsosi rangot (KOCH 1894). Összehasonlítva a litográfiát a fent említett, CSATH által 2017-ben közölt fényképpel, illetve ennek 1881-ben készült eredetijével, nyilvánvaló a nagyfokú hasonlóság (1. ábra d és e). Okkal feltételezhető tehát, hogy ez a fénykép segítette a művészt HANTKEN arcának megrajzolásában. A ruháját a betöltött állásának megfelelően magyarosra változtatta, de a cvikkert is megörökítette. Ezek alapján a litográfia elkészültének az ideje 1881 utánra és VEREBY Soma halálának éve, 1885 előttre tehető. Ezt az is alátámasztja, hogy mind az 1865-ben SCHRECKER Ignác által, mind a Bécsben készített fényképnél jóval idősebb korban ábrázolja névadónkat.

Egy másik, fekete színű litográfia is készült HANTKENRŐL, ez ma a Földtani Intézet Stefánia úti épületében, a díszterem egyik vitrinjében van kiállítva (3. ábra a, sajnos nem kaptunk engedélyt a lefényképezéséhez, így csak a felirat nélküli változat szerepel a táblán). HANTKEN arcképe alatt az alábbi felirat mint a litográfia része olvasható „Hantken Miksa 1821–1893 bányamérnök, paleontológus, a Földtani Intézet igazgatója.” A felirat felett, a kép alatt jobb oldalon a művész, KUMMER JÁNOS ceruzával írt neve látható. Ez alapján feltételezzük, hogy a kép HANTKEN halála után készülhetett. Magáról a művésztől egyedül az 1935-ben megjelent Művészeti Lexikonban (ÉBER & GOMBOSI 1935) találtunk említést, amelyből csak annyi derül ki, hogy az 1850–70-es években Pesten tájképeket festett.

Az egyetlen HANTKENRŐL készült festményt halála után, 1909-ben ifj. KALMÁR János festőművész készítette. A festmény is nagyfokú hasonlóságot mutat az 1881-ben az Ellinger Ede és Testvére cég által készített fényképpel, azaz feltételezhetően az szolgált modellként a festő számára. A Földtani Intézet első igazgatóját ábrázoló kép jelenleg az igazgatói tanácssterem falán függ (3b. ábra).

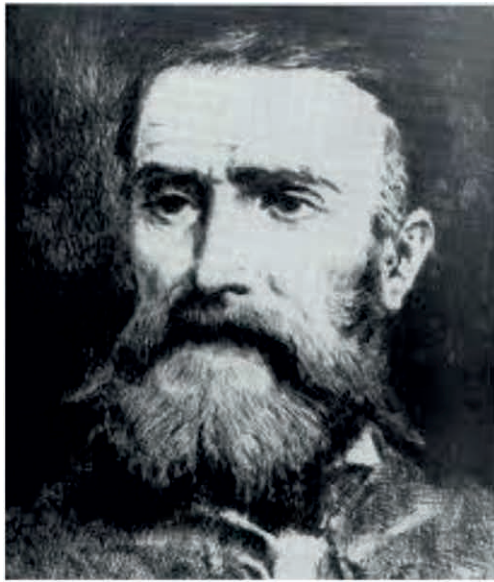
A korábban említett mellszobor (3c. ábra) abban az időben, amikor a Ludovika épületében működő Őslénytani Tanszéken állt (1968–2001), barna színű volt, bajuszának jobb fele le volt törve, és a törésfelületről egy vastagabb drót lógott ki. 2001 őszén, amikor a Lágymányosi campus Pázmány Péter sétány 1/c. épületébe költözött a tanszék, felújítottuk a szobrot. A drót köré egy gumikesztyű levágott középső ujját erősítettük, kiöntöttük gipsszel, majd MAKÁDI László ügyesen megfaragta, végül a szobrot

bronzszínűre festettük. Sajnos a szobron sehol sem található az alkotója neve. Többen úgy emlékeznek, hogy egy ugyanilyen gipszszobor volt látható a bécsi Geologische Bundesanstalt hajdani épülete, a Rasumovskij-palota pincéjében is, ahol a gyűjtemény egy részét tárolták. 2005-ben az Intézet új épületbe költözött, ahová a szobor már nem került át (feltehetőleg „eltűnt a költözés káoszában”, Irene ZORN szíves szóbeli közlése). A bécsi Természettudományi Múzeumba való átkerülésének a lehetősége is felmerült, de a keresése ott sem járt eredménnyel (Andreas KROH szíves közlése). Nagyon valószínű, hogy a név nélküli szoborról fel sem ismerték, kit ábrázol. A budapesti szoborról az irodalmi adatok segítségével az alábbiakat tudtuk kideríteni. MAJZON (1962) munkájában így írt: „Mikor, mint fiatal egyetemi hallgató először hallottam ezt a nevet: HANTKEN, akkor még csak az egyetemi gyűjtemény apró üvegfialákba zárt foraminiferáit jelentette nekem”. MAJZON 1933-ban fejezte be az egyetemi tanulmányait, majd 1948-tól habilitált magántanár lett, és az 1973-ban bekövetkezett haláláig tartott órákat az Eötvös Loránd Tudományegyetem (BOGSCH 1974). Tehát azt mondhatjuk, hogy 1933-ig biztosan, de talán még 1962 elején sem volt az Őslénytani Tanszéken, de talán az egyetemen sem a szobor. Akkor már, 1952 óta az Őslénytani Tanszék a Múzeum körút 4/a. épület földszintjén működött (pl. SZEITZ 2013). BREZSNYÁNSZKY Károly, aki 1962-ben és GALÁCZ András, aki 1963-ban kezdte egyetemi tanulmányait úgy emlékszik, hogy az Őslénytani gyakorlóban már ott volt a HANTKEN-mellszobor. Érdekes módon MAJZON nem tett erről említést. Az is lehetséges, hogy MAJZON fent említett (1962) írása után készült a szobor. Ezt a megemlékezést ugyanis MAJZON HANTKEN halálának 70. évfordulójára írta, és ennek apropóján alapította a Magyarhoni Földtani Társulat a Hantken Miksa Emlékérmet is.

Az Őslénytani Tanszék 1968-as, az akkori Kun Béla tere – a Ludovika épületébe – való költözésekor a szobor átkerült oda, és valószínűleg akkor sérülhetett meg.

Még egy mellszobor ismert HANTKEN Miksáról, ezt KISFALUDI STROBL Zsigmond id. LÓCZY Lajos mellszobrával egy időben készítette (3d. ábra). A szobrok leleplezése a Földtani Intézet fennállása 100. évfordulójának ünnepségén 1969-ben történt (BREZSNYÁNSZKY Károly szíves szóbeli közlése). Ma mindkét szobor a Földtani Intézet Stefánia úti épületének lépcsőházában áll. Érdemes megjegyezni, hogy a II. világháború után, 1945-től 1975-ös elhunytáig KISFALUDI STROBL műterme és lakása a Ligeti-villában, a Stefánia (1946–1961 között Vorosilov; 1961–1990 között Népstadion) út 20-ban, a Földtani Intézet épületétől néhány háznyira volt. A kevés, HANTKENRŐL ránk maradt fénykép alapján megállapíthatjuk, hogy az ismeretlen szobrász alkotása örökítette meg HANTKENT hitelesebben.

A fent említett Hantken Miksa Emlékérmet BOLDOGFAI FARKAS Sándor szobrászművész alkotta 1962-ben. Az előlapján HANTKEN Miksa domborművű, félprofilos képmása látható „HANTKEN MIKSA 1821–1893” körirattal (3e. ábra).

a

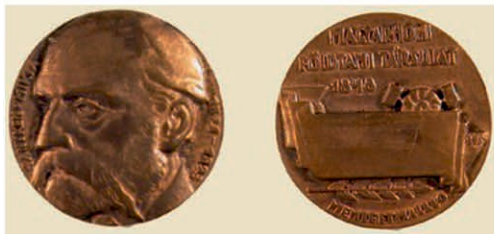
b

c

d

e

3. ábra. HANTKEN Miksáról az 1893-ban bekövetkezett halála után készült képzőművészeti alkotások. a) KUMMER János litográfiája a Földtani Intézet dísztermében; b) ifj. KALMÁR János festménye, 1909, a Földtani Intézet igazgatói szobájában; c) gipsz mellszobor, ismeretlen művész alkotása, valószínűleg az 1960-as évekből, az ELTE Őslénytani Tanszékén; d) KISFALUDI STROBL Zsigmond által 1969-ben készített bronz mellszobor a Földtani Intézet lépcsőházában, fotó: DÉNES Ildikó, <https://www.kozterkep.hu/15081/hantken-miksa>; e) Hantken Miksa Emlékérem, BOLDOGFAI FARKAS Sándor alkotása, 1962

Figure 3. Works of art were made after Miksa HANTKEN's death. A) lithograph taken by János KUMMER, in the Ceremonial Hall of the Hungarian Geological Institute; b) painting by János KALMÁR Jr., in 1909, in the director's room of the former Hungarian Geological Institute; c) painted plaster bust made by an unknown artist in the early 1960s, at the Department of Palaeontology, Eötvös Loránd University; d) bronze bust made by Zsigmond KISFALUDI STROBL in 1969, in the main staircase of the building of the Hungarian Geological Institute, photograph taken by Ildikó DÉNES, <https://www.kozterkep.hu/15081/hantken-miksa>; e) Miksa Hantken Commemorative Medal, made by Sándor BOLDOGFAI FARKAS in 1962

A Hantken Miksa Alapítvány tevékenysége

Az ELTE Őslénytani Tanszékén folyó oktató és kutató munka támogatása

Ahogy az fentebb olvasható, az Alapítvány eredetileg főként az ELTE Őslénytani Tanszéke oktató és kutató munkájának a támogatására jött létre. Egészen 2020 januárjáig az Alapítvány és az ELTE Őslénytani Tanszéke élete szervesen összekapcsolódott. Annak érdekében, hogy az oktató és kutató munka lehetőség szerint minél kevesebb zökkenővel folyjon, az Alapítvány számítástechnikai (számítógépek, laptopok, monitorok és programok), irodai technikai (pl. papírvágógép, spirálozó), labor technikai (pl. targonca, edények, állványok, szerszámok), fotótechnikai eszközök (fényképezőgépek és tartozékaik), terepi (pl. GPS, aggregátor, légkalapács, betonfúró, csákány) felszerelések és bútorok (pl. székek, polcrendszerek) vételével és díjmentes rendelkezésre bocsátásával segített. Ezen eszközök nagy része jelenleg is a tanszék használatában van. A beszerzéseken felül gyakran átvállalta az Alapítvány a tanszék eszközeinek javítási vagy karbantartási költségeit is. Az oktatási anyag fejlesztéséhez ősmaradványokat vásárolt, ezek restaurálásának és tárolásának anyagi háttérét biztosította, ugyanígy rendszeresen beszerzett fogyóeszközöket, mint például a preparátumok és kőzet-vékonycsiszolatok készítéséhez szükséges anyagokat és vegyszereket, valamint irodaszereket és a mikroszkóptartozékokat.

Közel 50 hazai vagy külföldi (nyomtatott vagy digitális) szakkönyvet vásárolt, illetve az adományként kapott szakkönyveket, folyóiratokat és különnyomatokat (lásd később) is a tanszéken kutatók rendelkezésére bocsátotta, azok elhelyezéséről gondoskodott.

Tanulmányutak, konferencia-részvétel, egyéni kutatás és kiadványok támogatása

Az Alapítvány megalakulása óta kiír kutatási pályázatot, ahol a kutatás, tanulmányút vagy konferencia-részvétel költségeire, illetve kutatási ösztöndíjra lehet pályázni.

Az Alapítvány 2020-ig 134 publikáció megjelenéséhez járult hozzá a kutatás támogatásával. Az alábbiakban évenkénti bontásban soroljuk fel a támogatottakat és az éves támogatási összeget (részletek a www.hantken.hu honlapon):

- 2006. 460 E Ft: MAKÁDI László, TÓTH Emőke, SZINGER Balázs, VIRÁG Attila, ZACHÁR István
- 2007. 300 E Ft: ARANYI Tímea, DOMBOVITS Anita, GULYÁS Péter, MAKÁDI László, TÓTH Emőke
- 2008. 950 E Ft: SZENTESI Zoltán, TÓTH Emőke, SZINGER Balázs, MAKÁDI László, BODOR Emese Réka
- 2009. 720 E Ft: GULYÁS Péter, KATONA Lajos, TÓTH Emőke és VIRÁG Attila
- 2010. 760 E Ft: BARANYI Viktória, BODOR Emese Réka, FODOR Rozália, KOVÁCS Miklós, PRONDAI Edina, VIRÁG Attila
- 2011. 120 E Ft: BARANYI Viktória, BOSNAKOFF Mariann, KASSAI Piroska és SÓRON András Szabolcs

- 2012. 50 E Ft: DUNAI Mihály, EVANICS Zoltán
- 2013. 30 E Ft: SÁGI Edina
- 2014. 600 E Ft: BARTAKOVICS Edina, TAKÁCS Ágnes, KARÁDI Viktor, TÍMÁR Szabolcs, TÓTH Krisztián, VÍGH Csaba
- 2015. 240 E Ft: CSOMA Vivien, KARÁDI Viktor, SZEITZ Péter
- 2016. 370 E Ft: CSOMA Vivien, KARÁDI Viktor, POLONKAI Bálint, ZSIBORÁS Gábor
- 2017. 310 E Ft: BOTKA Dániel, NYERGES Anita, KOVÁCS Zoltán
- 2018. 380 E Ft: CSOMA Vivien, BOTKA Dániel, ZSIBORÁS Gábor
- 2019. 60 E Ft: CSER Ádám, POLONKAI Bálint

Eddig kutatási ösztöndíjban részesült SZENTESI Zoltán (2010, 6 havi), CSÉFÁN Tünde (2016, 6 havi), POLONKAI Bálint (2019, 4 havi) és CSOMA Vivien (2021, 4 havi). Továbbá két pályakezdőnek adott állást az Alapítvány, SZINGER Balázs (2007) és TÓTH Emőke (2009).

Az alábbi kiadványok megjelenéséhez adott támogatást az Alapítvány:

- 2008. Staub Móríc élete, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Tudós tanárok tanár tudósok sorozat kiadványa;
- 2010. A „Kárpát-medence ősmaradványai” című könyv angol nyelvű kiadása promóciós anyagának költsége;
- 2013. Hably Lilla munkájának (The Late Miocene flora of Hungary, *Geologica Hungarica, Series Palaeontologica* 59, ISSN 0374-1893; Budapest, 175 p.) nyomdai költségei.

Őslénytani kutatások terepi munkáinak támogatása

Az Alapítvány kiemelten fontos céljai közé tartozik az őslénytani kutatások terepi munkáinak támogatása. Megalapítása óta támogatja az Őslénytani Tanszék hallgatóinak (TDK, szakdolgozat, diplomamunka vagy PhD-kutatás) és oktatóinak terepi munkáit eszközökkel és a kiszállási költségek fedezésével. 2006 nyaratól a mai napig támogatja az ŐSI Attila vezetésével folyó iharkúti ásatásokat terepi eszközök és az ásatáshoz szükséges szerszámok (pl. talicska, ásók, sátor, légkalapács, aggregátor) ingyenes rendelkezésre bocsátásával. 2007 és 2012 között egy szinte kizárólag az iharkúti ásatásokhoz használt Trabant gépkocsi az üzemanyagköltségen felül mintegy félmillió forintba került fenntartásával is támogatta az Alapítvány az ásatást. Az évi rendszerességgel folytatott iharkúti ásatások promóciós költségeit ugyancsak az Alapítvány állta 2007–2009 között. Ezenfelül a hallgatói kutatási (2. pont) támogatások közel felét, több mint 2,7 millió forintot olyan hallgatók kapták, akik az iharkúti anyagot dolgozták.

További fontos ásatások voltak:

- 2006. augusztus 28. – szeptember 6. Máriahalom-Úny oligocén lelőhely teljes körű őslénytani, földtani feldolgozása, RABI Márton és BOTFALVAI Gábor vezetésével, valamint 9 hallgató részvételével.
- 2006. augusztus. Balaton-felvidék, Dörgicse, Les-hegy, gerinces maradványok kutatása. SZENTE István, MAKÁDI László és SZENTESI Zoltán részvételével.
- 2007. július 16–29. Pula, Őslénytani kutatótábor, VIRÁG Attila vezetésével és 11 hallgató részvételével.
- 2009. június. Pula, Őslénytani kutatótábor, KATONA Lajos vezetésével.

2011–12. A feldebrői pleisztocén gerinces lelőhely feltárása GASPARIK Mihály és VIRÁG Attila részvételével.

Más szervezetek támogatása

Az Alapítvány a kezdetektől fogva támogatta más szervezetek azon tevékenységeit, amelyek a célkitűzéseivel összhangban voltak. Közülük elsőként a Magyarhoni Földtani Társulat emelhető ki. Az annak Őslénytani Rétegtani Szakosztálya által rendezett, évenkénti Magyar Őslénytani Vándorgyűlésen a hallgatói díjakat (könyvtalványokat) 2006 óta az Alapítvány biztosította. Az Alapítvány számos alkalommal pénzbeli különdíjat is felajánlott. 2015 óta rendszeresen hozzájárult az Összegyetemi Hallgatói Terepgyakorlat finanszírozásához. Az Ifjú Szakemberek Ankétján különdíjat osztott ki, és tevékenyen részt vett az „Év ősmaradványa” program-sorozatban is. A másik rendszeresen támogatott szervezet az Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK), ennek kari és országos rendezvényeit az Alapítvány a hallgatók díjazásával szponzorálta. A Magyar Természettudományi Múzeumot ősmaradványok megvásárlásával, konzerválásával és kiállításával, valamint kiállítási és tárolási anyagok, rendszerezett őslénytani hagyatékok (lásd lentebb) odaajándékozásával támogatta.

Konferenciaszervezés

Az Alapítvány a megalapításától kezdve önállóan vagy együttműködésben részt vett hazai és nemzetközi konferenciák szervezésében és lebonyolításában:

2005. szeptember 5–10., Tata–Puch bei Hallein (Ausztria), IGCP 458 Triassic–Jurassic Boundary Events field-workshop;
2006. január 30–31., Kistelek, Geotermia és Környezetipar a XXI. században;
2006. február 8–9., Budapest, Környezettörténet Konferencia;
2006. június 5–10., Budapest 4th EAVP (European Association of Vertebrate Palaeontologists) Meeting megszervezése, teljes lebonyolítása;
2014. április 24–27., 5th International Students Geological Conference megszervezése, teljes lebonyolítása;
2014. Magyar Természettudományi Társulat részére geológiai tanulmányi verseny rendezése;
2016. október 5–7., Mátraverebély-Szentkút, Természettudományos Muzeológusok 33. Találkozója, teljes lebonyolítás és határon túli tanárok részvételének támogatása.

Tudományos ismeretterjesztés

Az Alapítvány tudományos ismeretterjesztési tevékenysége szerteágazó. A Hantken Kör fent említett előadás-sorozatain kívül az őslénytan különböző témáiból tartottak a kuratórium tagjai és az Alapítvány által támogatott kutatók (pl. GÖRÖG Á., ŐSI A., POLONKAI B. és SZENTE I.) ismeretterjesztő előadásokat középiskolákban és egyéb rendezvényeken. Az Alapítvány 2011 óta évente a Bécsi Természettudományi Múzeumba szervez tárlatvezetéses kirándulást a hallgatóknak.

Az egyetemi hallgatók és az őslénytan iránt érdeklődők számára honlapunkon őslénytani fogalomtárát (<http://www.hantken.hu/hun/hunfogal.htm>) állítottunk össze GALÁCZ & MONOSTORI (1992) „Ősállattani praktikum”-ára alapozva, ezt aktualizálva és kiegészítve a növények, az egysejtűek és a különböző környezetek jellemzésére használt fogalmakkal. Az ismeretterjesztési tevékenységi körben legbüszkébbek az általunk megtervezett és elkészített kiállításokra vagyunk. Ezek a következők: 2006. április – 2007. január, Csodák Palotája. „A dinoszauruszok csodás világa” kiállításon elsőként kerültek bemutatásra az iharkúti leletek, és hiteles rekonstrukciók készítettünk a *Hungarosaurus tormai* Ankylosauriáról. 2007. március–november, a Magyar Természettudományi Múzeumban voltak kiállítva a Csodák Palotájában korábban bemutatott leletek, a kiállított anyagot a tárlokkal együtt a Múzeumnak ajándékoztuk. 2008-tól máig, Zalaszentgrót, a Naturaqua látogatóközpontban interaktív kiállítás a környék geológiájáról és ennek az ásványvízzel való kapcsolatáról, beleértve a vízáradó kőzet makro- és mikrofossziliáit is. 2013-tól máig, az Audi Hungaria Kft., Győr „Az Audi története egy tölgy égyűrűbe zárva”: egy 160 éves tölgyfa szeletén dendrokronológiai módszerrel feltűntettük az Audi történetének legfontosabb éveinek megfelelő égyűrűket.

A földtani és kulturális örökség védelme

Az Alapítvány kiemelt hangsúlyt helyez a földtani és kulturális örökség védelmére.

A Tatai Természetvédelmi Terület fennállásának 50 éves évfordulója alkalmából, 2008-ban ismeretterjesztő kiadvány elkészítésében vett részt. Még ebben az évben a védett ősmaradványok köréről és pénzben kifejezett értékéről szóló miniszteri rendelet szakmai előkészítését végezte el SZENTE István a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium megbízásából. Ezen tevékenységek közül a legértékesebbek a hazai és külföldi kutatóktól ajándékba vagy a hozzátartozóktól hagyatékként kapott őslénytani anyagok (irodalom és fossziliák) rendszerezése, állagmegóvása, a további kutatásokhoz való előkészítése. Ilyen anyagok a Louise ZANINETTI (Svájc) által 2007-ben és ORAVECZNÉ SCHEFFER Anna által 2012-ben az Alapítványnak adományozott triász foraminiferákról szóló különnyomat-gyűjtemények, valamint a Roland WERNLI (Svájc) által 2017-ben odaajándékozott, jura foraminiferákat tárgyaló publikációk és folyóiratok. ORAVECZNÉ SCHEFFER Anna különnyomat-gyűjteménye az ELTE Természettudományi Múzeumába került. A többi különnyomat és az Alapítvány által vásárolt vagy ajándékba kapott (pl. a Grzybowski Foundation, Országos Földtani Szakkönyvtár) könyvek és folyóiratok az Alapítvány székhelyén előzetes egyeztetés után mindenki számára hozzáférhetőek.

2013-ban az Alapítvány gondozásába került KOVÁCS Sándor geológus, paleontológus, conodonta-kutató hagyatéka. A mikrofossziliákat (főként conodonták, de ostracoda, foraminifera és brachiopoda is fellelhető)

rendszerelés, katalogizálás és speciális tárlókban való elhelyezés után az Alapítvány 2018-ban a Magyar Természettudományi Múzeumnak ajándékozta. Dr. TÖMPE Zsuzsanna, Heinz KOZUR özvegye, férje hagyatékát 2014-ben az Alapítványnak adta, és anyagilag is támogatta a tudományos anyag (irodalom és sokféle ősmaradvány) elszállítását. 2015-ben az Alapítvány az ELTE Természettudományi Múzeumban alakította ki a Heinz KOZUR emlékszobát, ahol a névadó különnyomat-gyűjteményét helyezte el. A fossziliák rendszerelés utáni végső helye a Magyar Természettudományi Múzeumban lesz.

KÓKAY József felbecsülhetetlen értékű, főként hazai kainozoós őslénytani gyűjteményének a Magyar Természettudományi Múzeumban való elhelyezését is támogatta az Alapítvány tároló dobozok megvásárlásával 2016-ban. 2017 óta a paksi atomerőmű bővítésével kapcsolatos őslénytani kutatások anyagának szakszerű rendszerzése és a Magyar Természettudományi Múzeumba való elhelyezése folyik. Ugyancsak az Magyar Természettudományi Múzeummal együttműködve végezte el az Alapítvány a mecseki dinoszaurusz-lábnyomos lelet-együttes állagmegővését a múzeumban, illetve az ELTE lágymányosi Campus Déli Tömbjében való kiállítására való előkészítést (2009) és a Magyar Természettudományi Múzeum brachiopoda-gyűjteményének fotódokumentációját (2013–2015). Fontosnak tartjuk azt is, hogy 2010-ben magángyűjtőtől megvásároltunk 20 db, a Duna medermunkálatai révén előkerült pleisztocén nagyemlős-maradványt az ELTE Természettudományi Múzeum és a Magyar Természettudományi Múzeum részére.

A szakirányú oktatási infrastruktúra fejlesztése

2021 nyarán VELLEDETS Felicitász szervezésével új projektet indítottunk „Kőbezárt parányok” címmel, melynek jelentősége az, hogy oktatási céllal létrehozzuk hazánk üledékes kőzeteinek tematikus gyűjteményét, amely a kőzet kézipéldányok mellett az azokból készült vékonycsiszolatokból állna. Terveink között szerepel mind a kőzetpéldányok, mind a vékonycsiszolatok digitális formában való megjelenítése is.

A Hantken Miksa Alapítvány gazdálkodása, pénzügyi háttere

Az Alapítvány céljainak eléréséhez az anyagi hátteret kétféle forrásból tudja megteremteni. A legnagyobb arányban az általunk szervezett és elvégzett földtani kutatásokból, kisebb részben pedig egy-egy adott projektet támogató magánszemélyek és vállalkozások adományozásaiból.

Alkalmazott földtani-őslénytani kutatások

A földtani-őslénytani kutatásokban való aktív részvétel egyben feltétele is annak, hogy a megfogalmazott célki-

tűzéseit, azaz a legújabb kutatási eredményeknek a tananyagba való naprakész beillesztését és a gyakorlatban felgyülemlett tudásanyagának az oktatásba való közvetlen bekapcsolását meg tudja valósítani az Alapítvány. Ezekbe a kutatásokba a hallgatókat is mindig bevonta, hogy saját maguk is lássák és megtapasztalják az alkalmazott kutatások menetét.

Az évek során az Alapítvány az alábbi kutatásokban vett részt:

2005. Bátaapáti radioaktív hulladék-lerakó földtani kutatása; 2006–2011. Déli-Bakony–Zalai-medencekutatási projekt. A megrendelő konzorcium tagjai: Coca-Cola HBC Magyarország Kft., Hévíz Gyógyfürdő és Reumakórház, Kehida Termál- és Élmenyfürdő Kht., DRV, Aquamarin Kft. és Aquazala Kft.. A programban közreműködött mint alvállalkozó a MÁFI, GeoSport Bt., Geofluid Bt., Dogger Bt., Dataqua Kft., DigitMax Kft., Tethys-Geo Bt., GÁL Nóra szakértő és a Geo-21 Bt.;

2007. A TXM Gáz- és Olajkutató Ltd. részére mikropaleontológiai és biosztratigráfiai értékelés;

2008–2009. „A Sárvári Gyógyfürdő tervezett fejlesztésének hidrogeológiai lehetőségei” és „Ásványvíz-beszerezési lehetőségek Zalaszentgrót környékén” című tanulmány elkészítésének megszervezése;

2009. A Magyar Horizont Energia Kft. által mélyített Nyékkpuszta-1 és 2 sz. kutatófúrások mikropaleontológiai vizsgálata;

2010. A RAG Hungary Kft. által mélyített Kiskunhalas KIHA–15. számú kutatófúrás mikropaleontológiai vizsgálata; A Mining Support Kft. megbízásából számos fúrás mikropaleontológiai vizsgálata;

A Magyar Horizont Energia Kft. által mélyített Tatárvár–2 és –3, illetve a Tiszvasvári–6 kutatófúrások mikropaleontológiai vizsgálata;

2010–11. Az Osztrák–Magyar Akció Alapítvány által finanszírozott, mecseki és villányi-hegységi jura képződményeket vizsgáló projekt keretében az ősmaradványok vizsgálata;

2011. Aquaplus Kft. megbízásából őslénytani és mikrofaciális-vizsgálat;

2013. Fót környékén végzett kármentesítési munkákhoz kapcsolódva GÖRÖG Ágnes vezetésével, a hallgatók bevonásával a sekélyfúrások által harántolt képződmények leírása; 2015. A Mecsekérc Zrt. megbízásából palinológiai vizsgálatok a Bodai Aleurolit korbesorolásához és képződési környezetének pontosabb megismeréséhez;

2016. Őslénytani és biosztratigráfiai kutatások a bátaapáti hosszú távú atomhulladék-tároló környékének földtani viszonyainak megismeréséhez;

2016–2018. A Paksi Atomerőmű bővítésével kapcsolatos földtani kutatások biosztratigráfiai és ökológiai értékelése ősmaradvány- (foraminifera-, ostracoda-, palinológia, molluszká-, nannoplankton-) és mikrofaciális-vizsgálatok alapján;

2019–2020. A Mecsekérc Zrt. megbízásából a mikrofaciális és őslénytani vizsgálatok a Tótkomlós környéki fúrások furadékmintáiból.

Támogatások

Támogatóinknak ezúton is szeretnénk köszönetünket kifejezni. Először is mindazoknak, akik a legtöbb esetben névtelenül ajánlották fel az adójuk 1%-át az Alapítvány számára.

Hálával tartozunk az alábbi személyeknek, akik pénz- vagy dologi adományokkal, vagy ingyenes szolgáltatásukkal támogattak bennünket:

Bakonyi Imre

Dr. BÁLDI Tamás és dr. BÁLDI Tamásné dr. BEKE Mária

Dr. GALÁ CZ András

GAZDA Piroska

Dr. GÉ CZY Barnabás

Dr. GÖ RÖ G Barbara

Dr. GÖ RÖ G Yvette és dr. Theodor BOONE

HUBER Józsefné

Dr. Michael KAMINSKI

Dr. ORAVECZNÉ dr. SCHEFFER Anna

Dr. PRANDLER János ügyvéd, Harmincas Ügyvédi Iroda

Dr. SIPOSS Zoltán

Dr. SZIVES Ottília

Dr. TÖ MPE Zsuzsanna

VÁGI-BENYÓ Adrienn és VÁGI Szabolcs

Dr. VISZKOK János

Dr. Roland WERNLI (Genf)

Dr. Louise ZANINETTI (Genf)

Dr. ZOLETNIK Balázs

Dr. ZOLETNIK Sándor

Kiemelten köszönettel tartozunk azoknak a vállalkozásoknak és szervezeteknek, akik anyagi vagy dologi eszközökkel támogatták célkitűzéseinket: mint Agro-produkt Kft.

American Association of Petroleum Geologists (AAPG)

Auro-Science Consulting Kft. (A+S Kft.)

Baumit Kft.

Colas Északkő Kft.

Csodák Palotája Kht.

Dogger Bt.

Egererdő Kft.

EGLO Magyarország Kft.

ERDÉLYI Mihály Alapítvány

GRZYBOWSKI Foundation

Dr. KIRÁLY György Könyvelő Iroda

Koch Sándor Alapítvány

Magyar Állami Földtani Intézet Könyvtára Országos Földtani Szakkönyvtár

Magyar Horizont Energia Kft.

Magyar Természettudományi Társulat

Mecsekérc Zrt.

Mining Support Kft.

MOL Nyrt.

O & GD Kft.

Petrol George Kft.

Professional X-ray & EO Kft.

RAG Hungary Kft.

STUMPF és társa Kft.

Szentkirályi – Kékkúti Ásványvíz Kft.

Tanyacsárda Kereskedelmi Kft.

TDE ITS Kft.

Trischler Hungaria Kft.

TXM Olaj és Gázkutató Kft.

Vermilion Energy Hungary Kft.

Összefoglalás

Cikkünkben összegyűjtöttük a HANTKEN Miksáról készült ábrázolásokat, és utánajártunk eredetüknek és jelenlegi őrzési helyüknek. A mindösszesen négy ismert fényképe közül egy, a Bécsben készült és öt fiatalabb korában ábrázoló kép az Alapítvány tevékenységének köszönhetően került elő Ausztráliából. Egy 2017-ben felbukkant fényképet azonosítani tudtunk az 1881-ben Ellinger Ede és Testvére cégnél készült kép részletével, és megállapítottuk, hogy GIEHSZ Alfonz a HANTKENről készített litográfiáját e fénykép alapján rajzolta meg. A könyv keletkezési idejét 1881 és 1885 közé tudtuk valószínűsíteni, de továbbra is kérdéses, hogy milyen alkalomból készült. Megállapítottuk, hogy ugyancsak az 1881-es fénykép alapján festette meg ifj. KALMÁR János a HANTKENről készült egyetlen ismert festményt 1909-ben. HANTKEN legismertebb fényképéről kiderült, hogy tükörképben is publikálásra került. A KUMMER János által készített litográfia pontos keletkezési idejét nem tudjuk, de feltehetően már HANTKEN halála után készült.

Az Alapítvány a célkitűzéséhez, a magyarországi őslénytani tevékenység előmozdításához szükséges anyagi hátteret elsősorban az őslénytanhoz és földtani kutatáshoz kapcsolódó kutatási és szervezési tevékenységével szerezte és szerzi, de nagyon fontosak a magánszemélyektől, más civil szervezetektől és a teljesen vagy félig piaci alapon működő vállalkozásoktól kapott támogatások is. Csak a legjelentősebb eredmények közül kettőt kiemelve, eddig 134 tudományos publikáció elkészítéséhez nyújtott segítséget és mintegy 5 és félmillió forinttal támogatta főként fiatal kollégák kutatásait és konferenciákon való részvételét. Tevékenységéről további részletek az Alapítvány honlapján (www.hantken.hu) található.

Köszönetnyilvánítás

Cikkünk megírásához hasznos adatokat nyújtott Olivia és Diana HANTKEN (Ausztrália), Andreas KROH (a bécsi Természettudományi Múzeum tudományos főigazgató-helyettese), Irene ZORN (Osztrák Szövetségi Földtani Intézet), BREZSNYÁNSZKY Károly, PIROS Olga, LANTOS Zoltán és GALÁ CZ András. Ezúton is köszönjük és nagyra értékeljük a segítségüket. Hálásak vagyunk DÉNES Ildikónak az általa készített fotó rendelkezésünkre bocsátásáért, valamint PAPP Gábornak gondos szerkesztői munkájáért és értékes javaslataiért.

Irodalom – References

- BOGSCH L. 1974: Dr. Majzon László emlékezete (1904–1973). – *Földtani Közlöny* **104**, 381–387.
- BOGSCH L. 1977: Hantken Miksa. – *Földtani Tudománytörténeti évkönyv* **6**, 21–32.
- CSATH B. 2017: Zsigmondy Vilmos Annavölgyön eltöltött nyolc évének története. – http://www.annavolgy.hu/banyaszat/zsigmondy_vilmos/zsigmondy_vilmos_annavolgyon.html
- ÉBER L. & GOMBOSI GY. 1935: Kummer (Kumer) János – In: ÉBER L. & GOMBOSI GY. (szerk.) *Művészeti Lexikon I*, Győző Andor (kiadó), Budapest, 604.
- FARKAS ZS. 2021: Festő-fényképészek 1840–1850, http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200534/festofenykepesek_18401880
- GALÁCZ A. & MONOSTORI M. 1992: *Ősállattani praktikum*. – Tankönyvkiadó, Budapest.
- GÖRÖG Á., SZINGER B. & SZENTESI Z. (2022): Hantken hagyatéka. – *Földtani Közlöny* **152/2**, 119–138. <https://doi.org/10.23928/foldt.kozl.2022.152.2.119>
- KOCH A. 1894: Hantken Miksa (1821–1892). – *Földtani Közlöny* **24**, 261–268.
- MAJZON L. 1962: Hantken emlékezete. – *Földtani Közlöny* **92**, 258–267.
- MAJZON L. 1964: *Foraminifera-vizsgálatok*. – Akadémia Kiadó, Budapest, 939 p.
- SZAKÁCS M. 1989 : *A dagerrotípiá*. – In: MIKLÓS P. *A fénykép varázsa*. – Budapest, MFSZ-Szabadtér Kiadó, 21–52.
- SZAKÁCS M. 1997: *Fényképészek és fényképsz műtermek Magyarországon (1840–1945), digitálisan*: <https://mnm.hu/hu/muzeum/fenykepesek-es-mutermek-adatbazisa>
- SZEITZ P. 2004: Az Őslénytani Tanszék Gyűjteményének története a Cephalopodák tükrében. – *OTDK dolgozat*, ELTE Őslénytani Tanszék, Budapest.
- SZEITZ P. 2013: Az Őslénytani Tanszék gyűjteményének története. – *Földtani Közlöny* **143**, 384–394.
- SZENDREI J. & SZENTIVÁNYI GY. 1915: *Magyar képzőművészek lexikona. 1. (Abádi – Günther). Magyar és magyarországi vonatkozású művészek életrajzai a XII. századtól napjainkig*. – Budapest, 616 p.
- https://de.wikipedia.org/wiki/Photographische_Gesellschaft
- https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Hantken_Miksa_b%C3%A1nyam%C3%A9rn%C3%B6k.jpg
- <https://kepkonyvtar.hu/jetspeed/portal/search.psm1?offset=1&origOffset=-1&docID=64097&secID=70687&limit=10&pageSet=1&quicksearch=Hantken>
- <http://real-i.mtak.hus>
- Kézirat beérkezett: 2022. 01. 06.